

**Методичні рекомендації
щодо організації навчання здобувачів освіти у соціальній та
здоров'язбережувальній освітній галузі
у 2024-2025 н.р.**

Головним завданням навчання предметів та інтегрованих курсів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі у закладах загальної середньої освіти є вплив педагогічними методами на свідомість і поведінку учнів, засобами розвитку у них життєвих і спеціальних навиків, сприятливих для здоров'я, безпеки та гармонійного розвитку.

Результатом такого навчання має бути компенсація освітніх втрат, формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти в аспекті ціннісного ставлення до життя та зміцнення здоров'я, поглиблення навиків та умінь (зокрема, прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання негативних емоцій та стресу, розвиток співчуття й відчуття себе як громадянина), усвідомлення учнями необхідності відповідати за своє життя та здоров'я.

Зазначаємо, що у 2024-2025 навчальному році, у залежності від безпекової ситуації в населених пунктах, у закладах освіти освітній процес може відбуватися: в очному режимі, дистанційному режимі, за змішаною формою.

Для організації ефективного освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти у 2024-2025 навчальному році, в умовах воєнного стану, рекомендуємо створити безпечне освітнє середовище та врахувати освітні втрати, вікові особливості, фізичний, психічний та інтелектуальний розвиток учнів, їхні особливі освітні потреби. Обрання форми організації навчання залежить від ресурсів для забезпечення освітньої діяльності, а саме: матеріально-технічних, кадрових, навчально-методичних, інформаційних. Звертаємо увагу на те, що форми організації освітнього процесу мають бути визначені педагогічною радою та відображені в освітній програмі закладу загальної середньої освіти.

Із метою вшанування пам'яті, громадянської відваги та самовідданості, полеглих під час виконання бойових завдань, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної російської агресії проти України, Президент України підписав Указ від 16.03.2022 № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», яким встановлено обов'язкове проведення щоденно о 09 годині 00 хвилин, загальнонаціональної хвилини мовчання.

Організацію освітнього процесу з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі у закладах загальної середньої освіти необхідно здійснювати відповідно до Законів України «Про освіту» [18], «Про повну загальну середню освіту» [19], Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого

Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 [1], на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів, у контексті положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [3].

***Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», навчальні предмети
«Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства»,
«Духовність і мораль в житті людини і суспільства»***

5 клас

Звертаємо увагу, реалізація соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі у 5-6-х класах здійснюється за допомогою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» та таких навчальних предметів: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства».

Акцентуємо увагу: під час планування освітньої діяльності учнів 5-6-х класів закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання, для реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, необхідно послуговуватися наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти») [11].

Зазначаємо, Типова освітня програма для 5-9-х класів закладів загальної середньої освіти обумовлює, що соціально і здоров'язбережувальна освітня галузь у 5-6-х класах реалізується через обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут», оскільки модельні навчальні програми цього курсу орієнтовані на досягнення учнями обов'язкових результатів навчання освітньої галузі на адаптаційному циклі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, у повному обсязі.

Разом із тим, заклад освіти також може включити до навчального плану освітньої програми один із запропонованих Типовою освітньою програмою курсів морального спрямування: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства».

Отож, можливі два варіанти реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в освітній програмі закладу освіти:

перший варіант – у навчальний план включається інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1,5 год./тижд.):

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Василенко С.В., Коваль Я.Ю., Колотій Л.П.); (<http://surl.li/uccdk>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Гущина Н.І., Василяшко І.П.) (<http://surl.li/uccfl>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.:

Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.) (<http://surl.li/uccgz>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Хитра З.М., Романенко О.А.) (<http://surl.li/uccho>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Шиян О.І, Волощенко О.В., Гриньова М.В., Дяків В.Г., Козак О.П., Овчарук О.В., Седоченко А.Б., Сорока І.З., Страшко С.В.) (<http://surl.li/uccji>);

другий варіант: інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» (1 год./тижд.) вивчається у поєднанні з одним із навчальних курсів (0,5 год./тижд.):

«Етика»:

– модельна навчальна програма «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Ашортія Є.Д., Бакка Т.В., Желіба О.В., Козіна Л.Є., Мелещенко Т.В., Щупак І.Я.) (<http://surl.li/ucckl>);

– модельна навчальна програма «Етика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Пометун О.І., Ремех Т.О., Кришмарел В.Ю.) (<http://surl.li/uccla>);

«Вчимося жити разом»:

– модельна навчальна програма «Вчимося жити разом. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Лаврентьєва І.В., Хомич О.Л.) (<http://surl.li/ucclv>);

«Культура добросусідства»:

– модельна навчальна програма «Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Араджионі М.А., Козорог О.Г., Лебідь Н.І., Потапова В.І., Унгурян І.К.) (<http://surl.li/ucsmq>);

«Духовність і мораль в житті людини і суспільства»:

– модельна навчальна програма «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» для 5-6-х класів закладів загальної середньої освіти (авт.: Жуковський В.М., Сіданіч І.Л., Грищук Д.Г., Губеня І.І., Лахман Н.М.) (<http://surl.li/uccoc>).

Обираючи другий варіант реалізації соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, слід пам'ятати, що освітня галузь є цілісною як за базовими знаннями, так і за обов'язковими результатами навчання. Тому, під час розроблення відповідних навчальних програм учителю необхідно внести корективи в обрані модельні навчальні програми, так щоби зазначені курси були взаємоузгодженими, не дублювали один одного і забезпечували досягнення учнями визначених Державним стандартом обов'язкових результатів навчання.

Модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» та навчальних курсів «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» для 5-6-х класів, рекомендовані Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти») [4], розміщені на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України (<http://surl.li/ublij>) та Інституту модернізації змісту освіти (<http://surl.li/aphvt>). Презентації модельних навчальних програм для 5-6-х класів закладів загальної середньої освіти освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» розміщено на сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликаннями: <http://surl.li/cfoiu> та <http://surl.li/cnwbm> [13].

Під час організації освітнього процесу, в умовах воєнного стану, рекомендуємо ретельно підійти до обрання навчально-методичного забезпечення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, а саме, – до вибору підручників та методичного контенту. Електронні версії підручників для 5-х класів розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <http://surl.li/ulpvo>.

Незмінними залишаються два основних види оцінювання результатів навчання учнів – надання зворотного зв'язку та супроводу учням (формульоване оцінювання), визначення якості результатів навчання (поточне та підсумкове оцінювання) [9]. У 2024-2025 навчальному році залишаються актуальними методичні рекомендації, щодо заповнення сторінок класного журналу (лист Сумського ОППО від 28.10.2022 № 463/11-10 «Методичні рекомендації щодо заповнення сторінок класного журналу в 5 класах НУШ»), із якими рекомендуємо ознайомитися, перейшовши за покликанням: <http://surl.li/tyuqh>.

6 клас

Усі модельні навчальні програми соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі для 5-6-х класів побудовано лінійно-концентрично. Зміст інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» структурований так, щоби зберегти наступність і послідовність вивчення тем, понять від початкової школи протягом 5-6-х класів та врахувати міжпредметні (з іншими навчальними предметами соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі) зв'язки, тому в 6-му класі навчання інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» має базуватись на результатах, отриманих учнями у п'ятому класі під час вивчення цього курсу.

Звертаємо увагу, що учні 6-х класів продовжують вивчати зміст курсів соціального та здоров'язбережувального спрямування за тими модельними навчальними програмами, що були обрані для вивчення в 5-х класах [13].

Наголошуємо, що у видах навчальної діяльності має бути закладено алгоритм навчання, що поєднує дослідницький, інтегрований, особистісно орієнтований, компетентнісний підходи. Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання у 6-му класі надається його зв'язку з життям, із практикою застосування здобутих у 5-му класі уявлень, знань, навиків поведінки в життєвих ситуаціях. Увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять із використанням активних форм і методів навчання: роботи в парі та групах, евристичних бесід, ділових та рольових ігор, презентацій, навчальних дискусій, мозкових штурмів, «круглих столів», конкурсів проєктів та дослідницьких робіт, навчальних тренінгів, кейс-методів, практичних групових й практичних

індивідуальних вправ, створення скрайбів та інфографіків, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, STEM-проектів, написання бізнес-планів або програм, екскурсій, інтерв'ю, розробці концептуальних карт, аналізу життєвих ситуацій тощо.

Електронні версії підручників для 6-х класів розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням <http://surl.li/uadkp>.

На допомогу вчителям, які навчають курсам («Здоров'я, безпека та добробут», 5-6 класи), що реалізують соціальну і здоров'язбережувальну освітню галузь, спрямовано методичний посібник «Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь: 5-6 класи (адаптаційний цикл) Нової української школи» (укладач Кісільова М.В.; редактор Удовиченко І.В.), що вийшов друком і розміщений у вільному доступі на репозитарії сайту Сумського ОШПО (<http://surl.li/ecqmb>). У методичному посібнику розглянуто базовий компонент соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Запропоновано до ознайомлення модельні навчальні програми з навчально-методичною підтримкою, що представлена у вигляді QR-кодів; наведено приклади інтерактивних методів навчання та критичного мислення, що вчитель може використовувати під час організації освітньої діяльності в закладах освіти; розглянуто здоров'язбережувальні технології та специфіку оцінювання результатів навчання учнів [20].

7 клас

У 2024-2025 навчальному році продовжиться поетапне впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, відповідно, учні 7-х класів закладів загальної середньої освіти розпочнуть навчання за модельними навчальними програмами «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи» (інтегрований курс) [1]. Рекомендований розподіл годин тижневого навантаження є таким: 7 клас – «Здоров'я, безпека та добробут» – 1,5 год./тижд.

Модельні навчальні програми, рекомендовані для використання в освітньому процесі в 7-х класах 4 авторських колективів розміщено на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України (<http://surl.li/ulpye>) та Інституту модернізації змісту освіти (<http://surl.li/aphvt>).

Для реалізації інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи» розроблено чотири модельні навчальні програми:

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Андрук Н.В., Лаврентьева І.В., Хоми О.Л.) (<http://surl.li/ubvhb>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Гущина Н.І., Василяшко І.П.) (<http://surl.li/ubvho>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Василенко С.В., Колотій Л.П.) (<http://surl.li/ubvie>);

– модельна навчальна програма «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт.: Шиян О.І., Дяків В.Г., Седоченко А.Б., Страшко С.В.) (<http://surl.li/ubvji>).

На основі обраної модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» учитель складає навчальну програму, що затверджується на рівні закладу освіти. Комбінувати у навчальній програмі різні модельні навчальні програми неприпустимо. Під час створення навчальної програми вчителю варто звернути увагу на такі аспекти:

1) навчальна програма має містити опис обов'язкових результатів навчання учнів із інтегрованого курсу, в обсязі не меншому, ніж встановлено відповідною модельною навчальною програмою. За потреби, очікувані результати навчальної діяльності можна конкретизувати;

2) потрібно зазначити кількість годин, необхідну для провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» за розділами (модулями) та темами;

3) навчальна програма також може містити проблемні запитання та визначати базові знання, окреслені в Державному стандарті базової середньої освіти (ядро знань освітньої галузі), на які буде акцентована увага під час вивчення певних тем [1].

Рекомендуємо переглянути презентації авторських концепцій підручників для 7-х класів на ютуб-каналі Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <http://surl.li/twuvh>. Електронні підручники розміщені в електронній бібліотеці на сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <http://surl.li/ubmqg>.

Пропонуємо вчителям детально ознайомитися з особливостями впровадження інтегрованих курсів та навчальних предметів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» на сайті Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, перейшовши за покликанням: <http://surl.li/twvmc>.

У плануванні роботи на 2024-2025 навчальний рік рекомендуємо вчителям, що реалізовуватимуть соціальну і здоров'язбережувальну освітню галузь, під час написання (а потім – схвалення на педагогічній раді) навчальної програми, унести доповнення, за потреби, до правил евакуації, правил поведінки під час повітряної тривоги, пожежної безпеки, певні акценти можна зробити на здоровому харчуванні. Важливими є питання, пов'язані зі впливом на здоров'я людини різних факторів у наслідок погіршення екологічної ситуації в результаті воєнних дій. Насамперед, це стосується забруднення води, тому, питання очищення води та її безпечного вживання і використання є дуже важливими. Потребують розширення також питання, пов'язані з соціальною сферою та психологією.

Під час підготовки та проведення навчальних занять, учителям стануть у нагоді онлайн ресурси, освітні платформи, інформаційні сайти:

- платформа IZZI.UA (<http://surl.li/sjnqc>);
- портал привентивної освіти (<http://surl.li/sjnoz>);
- український проєкт «Якість освіти» (<http://surl.li/sjnud>);

– mozaBook – на сайті розміщені підручники для 7 класу НУШ «Здоров'я, безпека та добробут» (<http://surl.li/sjnnm>).

Рекомендуємо вчителям, під час підготовки та проведення навчальних занять, використовувати корисні матеріали рубрики сайту Сумського ОППО «Куферок корисних застосунків (НУШ)», а саме: навчальні програми, підручники, навчально-методичні посібники, онлайн ресурси, освітні платформи тощо. Ознайомитися з матеріалами рубрики можна за покликанням: <http://surl.li/dpqki>.

У Новій українській школі ресурсом розвитку учня вважається формувальне оцінювання. Акцентуємо увагу, що відповідно до статті 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [19], основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, поточне та підсумкове оцінювання. Формувальне оцінювання здійснюється засобами педагогічного спостереження вчителя за різними видами навчальними діяльності учнів, самооцінювання, аналізу учнівських робіт тощо. Рекомендуємо вчителям, під час освітнього процесу використовувати різноманітні техніки формувального оцінювання, із якими можна ознайомитися за покликанням: <http://surl.li/dtt dx>.

Поточне та підсумкове оцінювання може здійснюватись засобами індивідуального, групового та фронтального опитування, планування та виконання експериментальних досліджень, реалізації дослідницьких проєктів, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, схемами, тестування в електронному форматі тощо.

Наголошуємо, що вибір форм, змісту та способів оцінювання здійснюють педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, ухваленням відповідного рішення на педагогічній раді.

Навчальний предмет «Основи здоров'я»

8-9 класи

У 2024-2025 навчальному році вивчення навчального предмета «Основи здоров'я» у 8-9-х класах продовжуватиметься за навчальною програмою для закладів загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 «Про внесення змін до навчальних програм для 6-9 та 10-11 класів ЗЗСО» [6].

Відповідно до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня» [12], на вивчення навчального предмета у 8-9-х класах відведена 1 год./тижд., 35 год./рік., із яких 4 години резервні.

Звертаємо увагу, що у навчальній програмі для 8-х класів у розділ 2. «Фізична складова здоров'я» додано питання безпеки харчування в умовах воєнного стану; зміст теми «Безпека в побуті й навколишньому середовищі» (розділ 4. Соціальна складова здоров'я) доповнено питаннями впливу воєнних дій та терористичних актів на навколишнє середовище й виконанням практичних завдань «Відпрацювання алгоритмів дій під час хімічної, біологічної, радіологічної загрози забрудненню навколишнього середовища у результаті воєнних дій».

Ознайомитися з навчальною та методичною літературою, навчальними програмами курсів за вибором та факультативів з основ здоров'я, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та зазначені у Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, можна на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти (<http://surl.li/cnovh>).

Процес опанування навчального матеріалу навчального предмета «Основи здоров'я» у 8-9-х класах у 2024-2025 навчальному році є тотожним 2023-2024 н.р. Тому, для реалізації навчальної програми з предмета, чинними залишаються методичні рекомендації 2023-2024 навчального року (лист Сумського ОППО від 18.08.2023 № 378/11-07 «Методичні рекомендації щодо вивчення змісту навчальних предметів у 7-11-х класах закладів загальної середньої освіти у 2023-2024 н.р.», зокрема, додаток 9), що розміщений на сайті Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, у рубриці «Куферок корисних застосунків (НУШ)» за покликанням: <http://surl.li/tyuqh>.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 8-9-х класів здійснюється відповідно до орієнтовних вимог до оцінювання, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти» [10]. Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я є емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності, дотримання правил поведінки учнів у життєвих ситуаціях, сформованість умінь та навиків. Зміст завдань для перевірки навчальних досягнень з теми має відповідати очікуваним результатам навчання учнів, визначеним навчальною програмою, та критеріям оцінювання.

Завдання для перевірки навчальних досягнень мають спиратися не стільки на базові знання учнів, як на вміння застосовувати їх на практиці. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» [8].

Звертаємо увагу, що під час підготовки та проведення навчальних занять, учителям стануть у нагоді деякі мережеві ресурси, сервіси та інструменти для організації онлайн та офлайн навчання:

– Wordwall – сервіс для створення інтерактивних і друкованих матеріалів. Інтерактивні вправи відтворюються на будь-якому пристрої, який має доступ до інтернету. Є можливість користуватися готовими шаблонами (<https://wordwall.net/uk>);

– Crosswordlabs – конструктор інтерактивних кросвордів з можливістю вбудовування в сайт або блог (URL: <https://crosswordlabs.com/>);

– Mentimeter – сервіс, що забезпечує миттєвий зворотний зв'язок від аудиторії. Його зручно використовувати для опитування, як у режимі реального часу в аудиторії, так і віддалено. Він доступний і на мобільних пристроях, і в електронному середовищі (URL: <https://www.mentimeter.com/>);

– Canva – платформа графічного дизайну, що дозволяє користувачам

створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент (URL: <https://www.canva.com/>).

Пропонуємо вчителям скористатися методичними рекомендаціями «Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності» / за редакцією. Удовиченко І.В. Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2021. 200 с, де містяться поради щодо особливостей організації діяльності закладів загальної середньої освіти у форматі дистанційної взаємодії між учасниками освітнього процесу, посилання на інтернет ресурси, приклади змістового моделювання тощо (<http://surl.li/uafmk>) [2].

Корисні інформаційні матеріали для вчителів основ здоров'я, розміщено та постійно оновлюються на офіційному сайті Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, зокрема у рубриці «Сторінка методиста», де створені теки: «Дистанційне навчання», «Тека вчителя основ здоров'я під час воєнного стану», «Здорове харчування» тощо (<http://surl.li/huypf>).

Навчальний предмет «Економіка»

8-11 класи

Сучасна шкільна економічна освіта у 2024-2025 навчальному році представлена двома компонентами.

Перший (інваріантна складова) компонент представлений формуванням в учнів економічних понять, знань, умінь, що відповідають вимогам часу та сприяють формуванню загальних та предметної економічної компетентності в учнів, підвищують рівень економічної свідомості в суспільстві, здатність оперувати економічними знаннями та застосовувати їх.

Реалізується перший компонент навчання учнів економіки у 10-11-х класах на профільному рівні (105 год./рік, 3 год./тижд.) за допомогою навчальної програми (<https://numl.org/.844702>), що затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407 «Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/.807961>) [14].

За змістовою тематикою в 10-х класах учням пропонується виконання 5, а в 11-х класах – 8 практичних робіт. Обов'язковими для оцінювання є дві практичні роботи за семестр (<https://numl.org/.968471>).

Підсилити економічну компетентність можна використанням і реалізацією завдань курсів за вибором, перелік яких розміщено на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>.

Другий компонент економічної освіти (варіативна складова) – формування компетентності підприємливості та фінансової грамотності, як важливих умінь, необхідних учням для управління особистими фінансами, здатних підвищувати добробут за рахунок розподілу наявних грошових ресурсів і планування майбутніх витрат за рахунок прийняття правильних самостійних фінансових рішень.

Другий компонент економічної освіти реалізується за допомогою курсів за вибором у 8-11-х класах.

У 2024-2025 навчальному році, за наявності належних умов, фінансова грамотність може вивчатися як вибірково-обов'язковий предмет навчального плану для 10-11-х класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493 «Про внесення змін до типової

освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (<https://numl.org/.498961>) [7]. Вивчення курсу може здійснюватися за навчальними програмами: «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?» (35 год./рік, 1 год./тижд.) (авт. Смовженко Т.С.) (<https://numl.org/.132881>) та (105 год./рік, 3 год./тижд.) (авт.: Смовженко Т.С., Кравченко І.С.) (<https://numl.org/.272702>) для 10, (11) класів закладів загальної середньої освіти (лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407 «Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/.807961>) [14], а також за навчальним посібником «Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?» для 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти (авт.: Смовженко Т.С., Кузнецова А.Я., Грищенко Т.С. та інші) та підручником «Фінансова грамотність» (рівень стандарту) для 10 (11) класу закладів середньої освіти (авт. Письменний В.В.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2023 № 415 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» підручникам для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/.997091>) [17].

Учні 8-9-х класів мають можливість вивчати фінансову грамотність, як варіативний курс за навчальними програмами: «Прикладні фінанси» (авт.: Ткаченко Н.В., Довгань А.І. та інші за заг. ред. Смовженко Т.С.) для 8-х класів; «Економіка & фінанси» (авт.: Довгань А.І., Часнікова О.В. та ін., за заг. ред. Смовженко Т.С.) для 9-х класів закладів загальної середньої освіти, що розміщено на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <https://numl.org/.798961>.

Навчально-методичний комплект для учнів 8-9-х класів містить: навчальну програму, навчально-методичний посібник для вчителя, навчальний посібник для учня, робочий зошит для учня. Матеріали розміщено на офіційному сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням: <https://numl.org/.898961>.

Міністерство освіти і науки України затвердило модельні навчальні програми для 7-9-х класів Нової української школи. За цими навчальними програмами у 2024-2025 навчального року почнуть навчатися учні 8-х класів, які задіяні в апробації навчального курсу «Підприємництво і фінансова грамотність».

Для учнів 8-9-х класів нової української школи розроблено 3 модельні навчальні програми:

– модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» (авт. Панченко С.Ю.) (<https://numl.org/.836702>) (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/.820191>) [15] (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 13.12.2021 № 1358 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795») (<https://numl.org/.936702>) [5];

– модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» (авт.: Кузнецова А.Я., Довгань А.І., Часнікова О.В., Шніцер О.П., Тригуб О.В., Гірченко Т.Д., Шабанова О.В., Харченко А.М., Нагайчук Н.Г.)

(<https://numl.org/.174291>) (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти» (<https://numl.org/.274291>) [15], (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 09.02.2022 № 143 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти») (<https://numl.org/.374291>) [4];

– модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» (<https://numl.org/.412602>) (авт.: Беспалко І.В., Войтицька Л.В., Тригуб О.В., Ролік В.А.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 27.11.2023 № 1449 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти») (<https://numl.org/.312602>) [16].

Модельні навчальні програми курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» розраховані на учнів 8-х і 9-х класів і обумовлюють навантаження: 17 год./рік. (0,5 год./тижд.) у 8-х класах та 35 год./рік. (1 год./тижд.) у 9-х класах [6].

Модельні навчальні програми «Підприємництво та фінансова грамотність» дозволяють реалізувати завдання, що спрямовані на вироблення в учнів практичних навиків економічної, зокрема фінансової поведінки учнів.

На платформі «Всеукраїнська школа онлайн» розміщені матеріали на допомогу в організації дистанційного та змішаного навчання для учнів 5-11-х класів, а також методичної підтримки вчителів. Платформа містить відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з економіки (<https://lms.e-school.net.ua/>).

Нагадуємо, що для підготовки до уроку можна використати розробки з економіки освітнього проекту «На урок» (<https://numl.org/.290191>).

У процесі вивчення економіки, фінансової грамотності створюються умови для розвитку таких особистісних якостей учня, як підприємливість, ощадливість, ініціативність, діловитість, відповідальність, самостійність, відбувається ознайомлення учнів із професіями, яких найбільше потребує ринок для успішного післявоєнного соціально-економічного розвитку України.

Використані та основоположні джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <http://surl.li/kenu> (дата звернення: 30.05.2024).

2. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації / за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІПО, 2021. 200 с. URL: <http://surl.li/uafmk> (дата звернення: 30.05.2024).

3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 30.05.2024).

4. Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.02.2022 № 143. URL: <https://numl.org/.374291> (дата звернення: 31.05.2024).

5. Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.12.2021 № 1358 (<https://numl.org/.936702>) (дата звернення 31.05.2024).

6. Про надання грифа оновленим навчальним програмам : наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87299/ (дата звернення: 30.05.2024).

7. Про внесення змін до типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493. URL: <https://numl.org/.498961> (дата звернення: 31.05.2024).

8. Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329. URL: <http://surl.li/ubnva> (дата звернення: 30.05.2024).

9. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92715/ (дата звернення: 14.08.2024).

10. Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222. URL: <http://surl.li/ubnvj> (дата звернення: 30.05.2024).

11. Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 (зі змінами). URL: <http://surl.li/auwyud> (дата звернення: 14.08.2024).

12. Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня : наказ Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405. URL: <http://surl.li/ubnwg> (дата звернення: 30.05.2024).

13. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 12.09.2023 № 1/13749-23. URL: <http://surl.li/smkce> (дата звернення: 30.05.2024).

14. Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10-11 класів закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 23.10.2017 № 1407. URL: <https://numl.org/.807961> (дата звернення: 31.05.2024).

15. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795. URL: <https://numl.org/.274291> (дата звернення: 31.05.2024).

16. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 27.11.2023 № 1449. URL: <https://numl.org/.312602> (дата звернення: 31.05.2024).

17. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» підручникам для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2023 № 415 URL: <https://numl.org/.997091> (дата звернення: 31.05.2024).

18. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/ixnq> (дата звернення: 30.05.2024).

19. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463. URL: <http://surl.li/mfrk> (дата звернення: 30.05.2024).

20. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь: 5-6 класи (адаптаційний цикл) нової української школи : методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти, / уклад. М.В. Кісільова; за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2022. 82 с. URL: <http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/398> (дата звернення: 30.05.2024).

Методист соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, біології навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Сумського ОІППО

О.В. Верба

Методист з географії та економіки навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Сумського ОІППО

В.Д. Попов

(Підписи наявні в оригіналі)